МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
„ДОНБАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ”

ДЕМІДЕНКО Віктор Володимирович

УДК 378.091.12.001.3-051-047.22

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ У СИСТЕМІ НАУКОВО-МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ КОЛЕДЖУ

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Слов’янськ – 2018

Дисертацією є кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Робота виконана в Харківському національному педагогічному університеті імені Г. С. Сковороди, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, доцент
Юр'єва Катерина Анатоліївна,
Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, професор кафедри початкової, дошкільної та професійної освіти.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Завалевський Юрій Іванович,
Державна наукова установа „Інститут модернізації змісту освіти" (м. Київ), в. о. директора;

кандидат педагогічних наук, доцент
Коркішко Олена Геннадіївна,
Державний вищий навчальний заклад „Донбаський державний педагогічний університет" (м. Слов'янськ), доцент кафедри педагогіки вищої школи.

Захист відбудеться „03" липня 2018 р. о 12.30 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 12.112.01 у Державному вищому навчальному закладі „Донбаський державний педагогічний університет" за адресою: 84116, Донецька обл., м. Слов'янськ, вул. Г. Батюка, 19, ауд. 201.

Із дисертацією можна ознайомитись на сайті http://www.slavdpu.dn.ua/index.php/nauk/vch-rada-soc-pedagog/povidomlenya-spec-vchena-rada та в бібліотеці Державного вищого навчального закладу „Донбаський державний педагогічний університет" за адресою: 84116, Донецька обл., м. Слов'янськ, вул. Г. Батюка, 19.

Автореферат розіслано „02" червня 2018 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради **С. М. Курінна**

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Провідною світовою тенденцією розвитку освіти сьогодні є розбудова неперервної освіти упродовж життя (Lifelong learning). Обравши основний вектор свого розвитку, спрямований на інтеграцію до європейського та світового освітньо-наукового простору, вітчизняна система освіти в роки незалежності теж активно розбудовувала неперервну, зокрема педагогічну, освіту. Закон України „Про освіту" (2017) закріпив остаточний перехід вітчизняної системи освіти на компетентнісні засади, а також уперше ввів поняття „освіта дорослих" і визначив її як складову освіти впродовж життя, спрямовану на реалізацію права кожної повнолітньої особи на безперервне навчання з урахуванням її особистісних потреб, пріоритетів суспільного розвитку та потреб економіки. Неперервний професійний розвиток визначено в Законі як „безперервний процес навчання та вдосконалення професійних компетентностей фахівців після здобуття вищої та/або післядипломної освіти, що дає змогу фахівцю підтримувати або покращувати стандарти професійної діяльності і триває впродовж усього періоду його професійної діяльності".

Концептуальні засади неперервної освіти досліджено в працях вітчизняних і зарубіжних учених: В. Астахової, К. Астахової, Б. Гершунського, Р. Дейва, П. Джарвіса, О. Зайцевої, І. Зязюна, А. Корреа, В. Кременя, Г. Кузнецова, Т. Левченко, П. Ленгранда, Дж. Лінча, Л. Лук'янової, Н. Ничкало, М. Ноулза, І. Пальшкової, С. Сисоєвої та інших.

Різноманітні теоретико-прикладні аспекти неперервної, зокрема післядипломної, педагогічної освіти досліджують: М. Бирка, Н. Бібік, О. Біда, Н. Білик, О. Вознюк, Л. Гаврілова, Л. Даниленко, Т. Диба, В. Євдокимов, М. Картель, Б. Коротяєв, С. Курінна, Н. Лісова, В. Олійник, С. Омельченко, І. Прокопенко, Н. Протасова, В. Прошкін, Т. Сорочан, С. Сисоєва, В. Ушмарова, з-поміж іншого, у порівняльно-педагогічному контексті: Н. Котельнікова, Т. Кошманова, О. Кузнєцова, Лу Шаньшань, О. Озерська, Л. Пуховська, С. Сапожников, Чжан Лун та інші.

Андрагогічні засади неперервної, в тому числі педагогічної, освіти розкрито в працях А. Деркача, М. Дернової, С. Змейова, Н. Ничкало, О. Опольської, Н. Черненко, Р. Шаповала та інших.

Основні положення компетентнісного підходу як фундаменту сучасної освіти досліджували вітчизняні й зарубіжні вчені: В. Бахрушин, О. Безносюк, І. Бех, І. Драч, І. Єрмаков, Е. Зеєр, І. Зимня, Дж. Констант, Н. Кузьміна, О. Кузьміна, О. Локшина, Д. Мак-Клеланд, А. Маркова, У. Мозер, О. Овчарук, О. Пометун, О. Плахотнік, Дж. Равен, Д. Річен, О. Савченко, О. Садохін, Л. Салганік, М. Селатицькі, С. Скворцова, Л. Сохань, В. Стрельніков, Л. Тураш, С. Харченко та інші.

Суть, структура, зміст, процеси становлення і розвиток професійних компетентностей фахівців різних галузей знаходяться в центрі уваги таких учених, як: В. Андрієвська, О. Безносюк, О. Біла, Я. Кічук, М. Князян, О. Кутик, М. Мруга, Г. Удовіченко, Л. Щербатюк та інші.

Особистість педагога, структуру і зміст його професійно-педагогічної компетентності, професіоналізму, педагогічної майстерності вивчають: В. Адольф, Н. Бутенко, С. Бухальська, Л. Ващенко, К. Віаніс-Трофименко, В. Гриньова, О. Гура,

Р. Гуревич, О. Драгайцев, О. Дубасенюк, Ю. Завалевський, І. Зязюн, М. Кадемія, Л. Карпова, Д. Корабельнікова, О. Коркішко, Г. Лісовенко, В. Маслов, Л. Пашко, В. Пелагейченко, С. Сапожников, В. Саюк, В. Стешенко, В. Стрельніков, О. Тіщенко, Г. Удовіченко, І. Шмиголь, Л. Шовкун, К. Юр'єва та інші.

Розвиток педагогічної компетентності, удосконалення педагогічної майстерності, зокрема в післядипломній освіті, є сферою наукових інтересів дослідників, серед яких: С. Бухальська, Н. Василенко, С. Демченко, Ю. Завалевський, С. Іванова, Г. Кашкарьов, В. Кулешова, М. Лук'янова, В. Лунячек, Н. Мурована, О. Набока, О. Нікулочкіна, Е. Панасенко, О. Самойленко, І. Трубавіна, Л. Шевчук та інші.

Науково-методичну роботу як складову післядипломної педагогічної освіти вивчають: Н. Василенко, О. Вернидуб, А. Єрмола, І. Жерносєк, Л. Карпова, Н. Котельнікова (КНР), В. Лизинський, Г. Литвиненко, Чжан Лун, В. Лунячек, С. Міщенко, А. Постельняк, І. Просвирніна, В. Саюк, О. Сидоренко, І. Титаренко та інші.

Концептуальні й прикладні аспекти середовищного підходу в освіті досліджують: О. Караман, А. Каташов, В. Козирєв, Л. Люсієр, М. Роганова, С. Савельєва, Є. Умнікова, І. Упатова, К. Юр'єва, Т. Ярвилехто, В. Ясвін та інші.

Теоретичний аналіз проблеми розвитку професійної, зокрема професійно-педагогічної, компетентності викладачів закладів вищої освіти дозволяє окреслити низку *суперечностей* між:

– зростаючими вимогами суспільства, працедавців та здобувачів освіти до якості підготовки професійно-технічних кадрів, з одного боку, та реальним рівнем професійно-педагогічної компетентності викладачів коледжів, які не завжди здатні кваліфіковано виконувати свої професійні обов'язки, з іншого боку;

– наявним емпіричним досвідом організації науково-методичної роботи в професійних коледжах та браком теоретичних розробок організації науково-методичної роботи в навчальних закладах цього типу;

– сучасними тенденціями розбудови відкритої освіти та нерозробленістю теоретичних і прикладних аспектів використання потенціалу взаємодії професійно-педагогічного та цілісного освітнього середовища закладу освіти з метою розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів.

Актуальність теми дослідження, її недостатня теоретична розробленість та необхідність пошуку ефективних шляхів удосконалення компетентності викладачів у процесі неперервної професійної педагогічної освіти зумовили вибір теми дослідження: **„Розвиток професійно-педагогічної компетентності викладачів у системі науково-методичної роботи коледжу".**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація є частиною науково-дослідної роботи кафедри початкової, дошкільної та професійної освіти Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди в межах комплексної наукової теми „Сучасні освітньо-виховні технології в підготовці учителів" (державний реєстраційний номер 0111U008876). Тему дисертації затверджено Вченою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (протокол № 6 від 20.12.2013 р.) та узгоджено в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 7 від 30.09.2014 р.).

Об'єкт дослідження – розвиток професійно-педагогічної компетентності викладачів коледжу.

Предмет дослідження – модель розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів у системі науково-методичної роботи коледжу.

Мета дослідження – науково обґрунтувати та експериментально перевірити модель розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів у системі науково-методичної роботи коледжу.

Відповідно до поставленої мети визначено такі **завдання дослідження**:

1. На основі аналізу психолого-педагогічної літератури дослідити ґенезу компетентнісного підходу в освіті та схарактеризувати теоретичні аспекти проблеми розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів.

2. Визначити особливості розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів у системі науково-методичної роботи коледжу.

3. Науково обґрунтувати модель розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів у системі науково-методичної роботи закладів вищої освіти I–II рівнів акредитації.

4. Упровадити та експериментально перевірити обґрунтовану модель розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів у системі науково-методичної роботи коледжу.

Для досягнення поставленої мети і вирішення завдань використовувалися такі **методи дослідження**:

– *теоретичні*: ретроспективний, порівняльний і системний аналіз наукової літератури з педагогіки, психології, педагогічного менеджменту, андрагогіки для зіставлення різних поглядів на досліджувану проблему, уточнення понятійно-категоріального апарату дослідження, визначення суті та структури, змісту професійно-педагогічної компетентності викладача, критеріїв розвитку її складників, а також законодавчої та нормативної документації з питань післядипломної педагогічної освіти, організації науково-методичної роботи в закладі освіти для обґрунтування моделі розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів; *проектування* й *моделювання* для розробки програми теоретико-експериментального дослідження та створення моделі розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів у системі науково-методичної роботи коледжу;

– *емпіричні* – педагогічні спостереження, бесіда, інтерв'ювання, анкетування, опитування, оцінювання (експертне та самооцінювання), стандартизовані методики – для виявлення рівнів розвитку складників професійно-педагогічної компетентності викладачів; *педагогічний експеримент* для перевірки моделі розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів у системі науково-методичної роботи коледжу;

– *методи математичної статистики* для обробки, кількісного і якісного аналізу та ілюстрування результатів експериментальної роботи.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що

– *вперше*: розроблено і теоретично обґрунтовано модель розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів у системі науково-методичної роботи коледжу, яка містить *нормативно-цільовий* (мета, нормативне та методичне

забезпечення), *організаційно-змістовий* (етапи й організаційно-педагогічні умови розвитку когнітивного, функціонального та особистісного складників професійно-педагогічної компетентності викладачів), *діагностичний* (критерії, рівні, діагностичні методики для вимірювання розвитку структурних складників досліджуваної компетентності) блоки;

– *уточнено:*

1) основні етапи становлення й розвитку компетентнісної освітньої парадигми: перший – 60–70-ті рр. XX ст., другий – 1980-ті рр., третій – 1990–2005 рр., четвертий – 2006 р. – наш час, а також їх характеристику;

2) суть (інтегративне особистісне утворення, що ґрунтується на професійних і педагогічних знаннях, уміннях, досвіді, професійно значущих особистісних якостях та забезпечує успішність виконання викладацьких функцій у стандартних і нестандартних умовах), структуру (когнітивний, функціональний, особистісний складники) професійно-педагогічної компетентності викладача, критерії розвитку її складників;

– *набули подальшого розвитку* організаційні форми і методи розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів у системі науково-методичної роботи закладу освіти, особливості функціонування професійно-педагогічного середовища та його взаємозв'язок із цілісним освітнім середовищем закладу освіти.

Практичне значення одержаних результатів полягає в їх достатній готовності до впровадження: у процесі підвищення кваліфікації керівників і викладачів закладів освіти різних рівнів у міжкурсовий період з використанням запропонованих форм і методів (розробка й реалізація індивідуальних програм розвитку професійно-педагогічної компетентності викладача, організація наставництва, проведення тренінгів „Розвиток професійно значущих особистісних якостей педагога", „Секрети тайм-менеджменту", „Регуляція психоемоційного стану педагога", „Співтворчий професійний розвиток"); у навчально-виховний процес закладів вищої педагогічної освіти: розроблені автором матеріали можуть бути використані при викладанні психолого-педагогічних дисциплін і спецкурсів для майбутніх педагогів („Вступ до спеціальності", „Загальна педагогіка", „Дидактика", „Теорія та методика виховання", „Основи педагогічної майстерності", „Організація управління в закладі освіти", „Особливості роботи вчителя з батьками школярів" – для здобувачів освітнього ступеня бакалавра; „Управління навчальним процесом у закладі вищої освіти", „Філософія освіти", „Педагогіка вищої школи", „Актуальні проблеми виховання у вищій школі", „Актуальні проблеми самоврядування у закладі вищої освіти", „Проблеми професійно-особистісного становлення викладача", „Теорія конфліктів у навчально-виховному процесі закладу вищої освіти", „Рефлексія особистісно-професійного розвитку викладача" тощо – для здобувачів освітнього ступеня магістра).

Результати дослідження **впроваджено** в практику роботи Державного вищого навчального закладу „Куп'янський автотранспортний коледж" (довідка № 457 від 21.11.2017 р.), Державного навчального закладу „Куп'янський регіональний центр професійної освіти" (довідка № 395 від 17.11.2017 р.), Автотранспортного коледжу ДВНЗ „Криворізький національний університет" (довідка № 01-13/603 від 16.09.2016 р.), Державного вищого навчального закладу „Гайворонський

політехнічний коледж” (довідка № 156 від 19.09.2016 р.), Харківського механічного технікуму ім. О. О. Морозова (довідка № 452/03 від 14.12.2017 р.).

Апробація результатів дослідження здійснювалася на засіданнях кафедри початкової, дошкільної та професійної освіти ХНПУ імені Г. С. Сковороди (2011–2017), регіональних та міжвузівських науково-практичних і методичних семінарах, а також була представлена у формі доповідей і повідомлень на конференціях різного рівня, зокрема, *Міжнародних*: „Педагогіка та психологія: теорія і практика актуальних досліджень” (Львів, 2012), „Міжнародне співробітництво в освіті в умовах глобалізації” (Сімферополь, 2013), „Актуальні наукові дослідження в сучасному світі” (Переяслав-Хмельницький, 2015), „Методологія сучасних наукових досліджень” (Харків, 2017); *Всеукраїнській*: „Науково-практичні аспекти психології та педагогіки” (Харків, 2012).

Публікації. Основні теоретичні положення та висновки дисертації відображено в 12 одноосібних наукових публікаціях, серед яких: 7 статей у провідних фахових виданнях України та виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз, 5 публікацій апробаційного характеру.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (364 найменування, із них 29 – іноземними мовами), 12 додатків на 55 сторінках. Дисертація містить 21 таблицю і 13 рисунків. Загальний обсяг дисертації – 316 сторінок, з яких 202 сторінки основного тексту.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, сформульовано об’єкт, предмет, мету і завдання дослідження, визначено його методи, розкрито наукову новизну і практичну значущість, викладено інформацію про апробацію і впровадження результатів дослідження.

У першому розділі – **„Розвиток професійно-педагогічної компетентності викладачів як психолого-педагогічна проблема**” – на основі вивчення праць із філософії освіти, психології, педагогіки та історії педагогіки окреслено ґенезу компетентнісного підходу та проблеми професійно-педагогічної компетентності викладача, а також розкрито суть, структуру, критерії розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів коледжу.

З’ясовано, що компетентнісний підхід в освіті вже декілька десятиліть знаходиться у фокусі уваги вітчизняних і зарубіжних дослідників, серед яких, зокрема: В. Байденко, Н. Бібік, В. Болотов, О. Бондаревська, А. Вербицький, Р. Дейв, І. Драч, І. Зимня, С. Кульневич, Д. Мак-Клеланд, У. Мозер, О. Овчарук, О. Пометун, Дж. Равен, Л. Салганік, В. Сериков, С. Сисоєва, А. Хуторської та інші.

На основі розробленої І. Зимньою періодизації запропоновано новий погляд на основні етапи становлення й розвитку компетентнісного підходу в освіті:

Перший етап (60–70-ті роки XX століття) – уведення в науковий обіг понять „компетенція” та „компетентність”, які пов’язувались насамперед зі сферою навчання мов („мовна компетентність”).

У процесі конкретизації запропонованої І. Зимньою періодизації звужено хронологічні межі *другого етапу* (80-ті роки XX століття) – вихід поняття

„компетентність” за межі теорії і практики навчання мов; розробка численних переліків компетентностей різного роду; виникнення уявлення про компетентність як кінцевий результат навчання, а також перші спроби побудувати власне компетентнісно орієнтовані моделі освіти.

Уточнено межі та характеристику *третього етапу* (1990–2005 рр.) – активна розробки проблеми *професійної,* зокрема *педагогічної*, компетентності. Побудова ієрархії компетентностей, рівні якої утворюють: ключові (життєві, міжпредметні, надпредметні, загальні тощо) компетентності; загальногалузеві компетентності (з-поміж іншого, професійні); предметні компетентності (наприклад, професійно-педагогічні).

Висунуто припущення, що у 2006 р. розпочався й нині триває *четвертий етап* – нормативна регуляція та широка реалізація компетентнісного підходу.

Аналіз численних визначень дав підстави для висновку про відсутність серед науковців єдності підходів до трактування поняття „компетентність”, розкриття її суті та структури.

На сьогодні в Україні нормативним є визначення поняття „компетентність”, наведене в Законі України „Про освіту” (2017 р.), де Стаття 1 однозначно констатує, що „компетентність – динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність”.

Сформульовано визначення поняття „професійно-педагогічна компетентність викладача”, яку розглядаємо як *інтегративне особистісне утворення, що ґрунтується на професійних і педагогічних знаннях, уміннях, досвіді, професійно значущих особистісних якостях та забезпечує успішність виконання викладацьких функцій у стандартних і нестандартних умовах*.

На основі такого розуміння сутності компетентності змодельовано її структуру, що містить три структурні складники*: когнітивний* (фахові та педагогічні знання), *функціональний* (фахові та педагогічні вміння й досвід) та *особистісний* (професійно значущі особистісні якості, властивості викладача тощо).

У другому розділі – **„Теоретичне обґрунтування моделі розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів у науково-методичній роботі коледжу”** – схарактеризовано науково-методичну роботу як складник системи післядипломної освіти викладачів коледжу, а також теоретично обґрунтовано модель розвитку досліджуваної компетентності в системі науково-методичної роботи коледжу.

Неперервну педагогічну освіту розглянуто як систему, що охоплює професійну підготовку майбутніх педагогів у закладах педагогічної освіти та післядипломну освіту, представлену підвищенням кваліфікації, навчанням за спеціалізацією та стажуванням, які можуть відбуватись у формальний, неформальний та інформальний способи.

У неперервній педагогічній освіті диференційовано мету етапу професійної підготовки в закладах педагогічної освіти – формування основ професійно-педагогічної компетентності майбутніх педагогів, а також етапу професійної діяльності – її розвиток у викладачів.

Науково-методичну роботу розглянуто як важливу специфічну ланку системи післядипломної освіти педагогів у міжкурсовий період підвищення кваліфікації безпосередньо на робочому місці – в закладі освіти. На основі аналізу та узагальнення психолого-педагогічної та методичної літератури, джерел з освітнього менеджменту з'ясовано особливості науково-методичної роботи – відносно неперервний, поетапний, повсякденний характер, – які водночас є її перевагами, оскільки дозволяють добирати зміст, форми і методи науково-методичної роботи, безпосередньо пов'язані з проблемами і результатами реального освітнього процесу конкретного закладу освіти, диференціювати та індивідуалізувати процес підвищення кваліфікації з урахуванням потреб кожного викладача, педагогічного колективу та соціуму в цілому.

Теоретично обґрунтовано модель розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів у системі науково-методичної роботи коледжу, яка містить низку взаємопов'язаних блоків:

нормативно-цільовий – мета (розвиток професійно-педагогічної компетентності викладачів), нормативне забезпечення (нормативно-правові акти, що регламентують функціонування системи неперервної педагогічної освіти) та наукове (методологічні підходи: системний, компетентнісний, персонологічний, андрагогічний, середовищний; андрагогічні принципи: пріоритету самостійного навчання; спільної діяльності; опори на досвід того, хто навчається; індивідуалізації, системності, контекстності, елективності, усвідомленості навчання; актуалізації результатів навчання тощо);

організаційно-змістовий – етапи (організаційно-підготовчий, основний, результативний) та організаційно-педагогічні умови (розробка та реалізація індивідуальних програм розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів; створення стимулювального професійно-педагогічного середовища коледжу; взаємодія професійно-педагогічного та цілісного освітнього середовищ коледжу) розвитку когнітивного, функціонального та особистісного складників професійно-педагогічної компетентності викладачів. У контексті дослідження освітнє середовище коледжу розуміється як простір взаємодії різноманітних підсистем, утворених учасниками освітньо-виховного процесу: викладачами, студентами, адміністрацією, батьками студентів, структурними підрозділами, об'єднаннями викладачів. При цьому внутрішнє професійно-педагогічне середовище утворюється взаємозв'язками та взаємодією адміністрації, структурних підрозділів та педагогічного колективу; цілісне освітнє середовище утворюється взаємозв'язками та взаємодією всіх перелічених вище учасників освітньо-виховного процесу;

діагностичний – складники, критерії та рівні їх розвитку (початковий, достатній, оптимальний), діагностичні методики для вимірювання розвитку структурних складників досліджуваної компетентності.

Кінцевим результатом реалізації розробленої та теоретично обґрунтованої моделі визначено розвинену професійно-педагогічну компетентність викладача (див. рисунок 1).

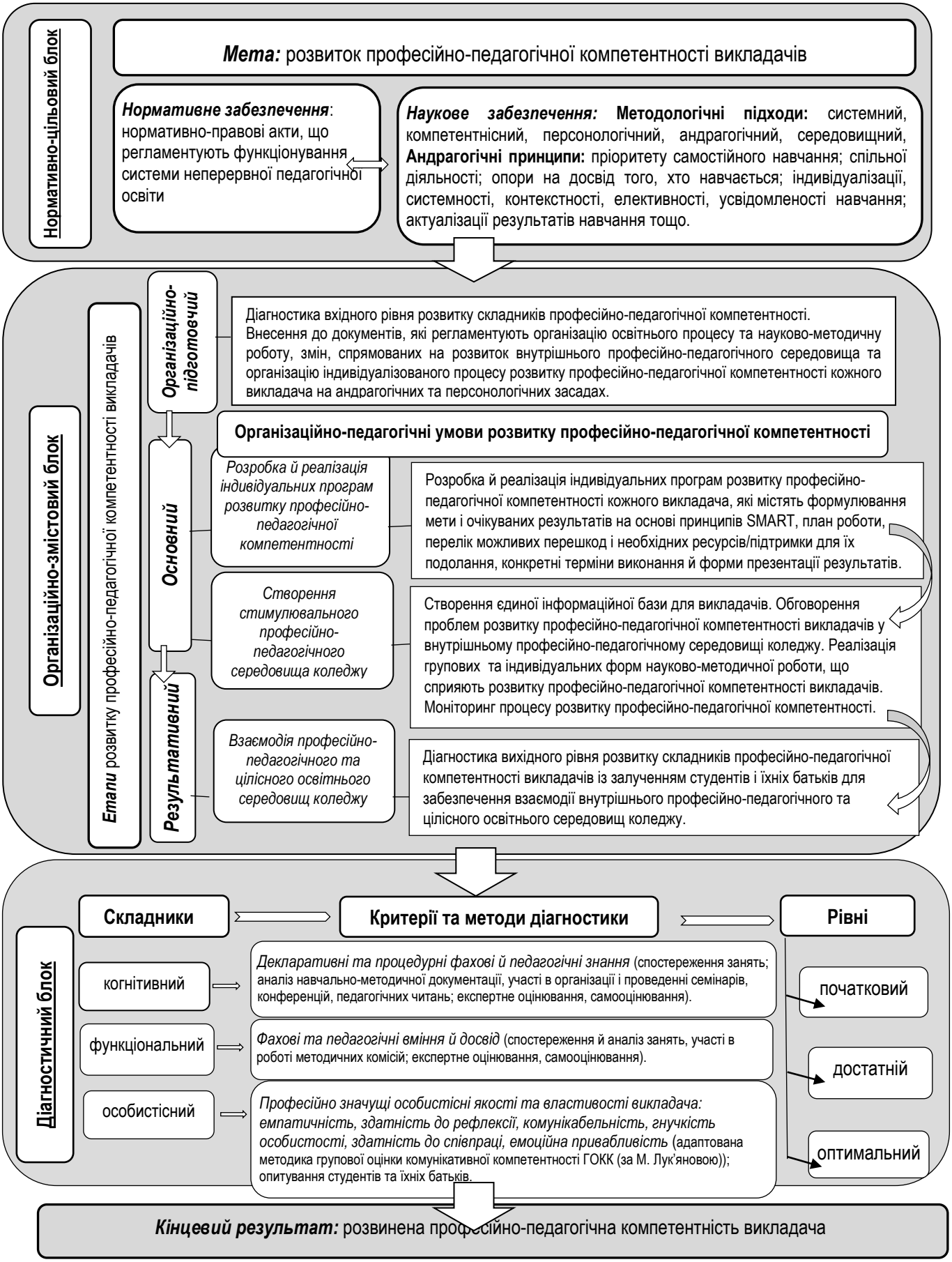

Рис. 1. Модель розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів у системі науково-методичної роботи коледжу

Третій розділ – **„Експериментальна перевірка моделі розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів коледжу”** – присвячено висвітленню ходу варіативної перевірки теоретично обґрунтованої моделі в системі науково-методичної роботи коледжу, аналізу результатів педагогічного експерименту.

Експериментальна перевірка розробленої моделі розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів у системі науково-методичної роботи коледжу здійснювалась у двох варіантах: перший варіант передбачав упровадження двох організаційно-педагогічних умов розвитку досліджуваної компетентності (розробка та реалізація індивідуальних програм розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів; створення стимулювального професійно-педагогічного середовища коледжу – група E_1), другий варіант – усіх трьох організаційно-педагогічних умов (названі дві, а також взаємодія професійно-педагогічного та цілісного освітнього середовищ коледжу – група E_2) в комплексі.

У ході педагогічного експерименту в системі науково-методичної роботи коледжу було реалізовано розроблену й теоретично обґрунтовану модель, яка передбачала розвиток професійно-педагогічної компетентності викладачів у три етапи:

На *організаційно-підготовчому* етапі:

1) здійснено діагностику вхідного рівня розвитку складників професійно-педагогічної компетентності викладачів.

Для вивчення рівня розвитку когнітивного складника професійно-педагогічної компетентності було визначено рівень декларативних (описових, „знати, що”) і процедурних (таких, що надають алгоритм дії, „знати, як”) знань викладачів з фаху та педагогіки. Використано метод експертного оцінювання (експертами виступили представники адміністрації закладів освіти та колеги-викладачі) на підставі спостереження занять, аналізу навчально-методичної документації та методичної продукції викладача, його участі в організації і проведенні семінарів, конференцій, педагогічних читань тощо, а також самооцінювання викладачем своїх фахових і педагогічних знань.

Визначення рівня розвитку функціонального складника досліджуваної компетентності відбувалось у процесі вивчення сформованості у викладачів фахових і педагогічних умінь. Як основний використано метод експертного оцінювання на основі спостереження й аналізу занять, участі викладача в роботі методичних комісій, а також самооцінювання ним своїх фахових і педагогічних умінь.

Для діагностики рівня розвитку особистісного складника професійно-педагогічної компетентності як критерії обрано сформованість у викладачів таких професійно значущих особистісних якостей і властивостей, як емпатичність, здатність до рефлексії, комунікабельність, гнучкість особистості, здатність до співпраці, емоційна привабливість. Використано адаптовану нами методику групової оцінки комунікативної компетентності ГОКК М. Лук’янової.

У процесі складання характеристик проявів оптимального, достатнього та початкового рівнів розвитку складників професійно-педагогічної компетентності викладачів було використано методологію і термінологію таксономії Б. Блума, зокрема ієрархічно розташовані від нижчого до вищого рівні результатів навчання в

когнітивній сфері за Б. Блумом (знання, розуміння, застосування, аналіз, синтез, оцінювання) покладено в основу характеристики рівнів сформованості когнітивного та функціонального складників професійно-педагогічної компетентності викладачів.

Результати вхідного діагностування, яке по суті відіграло роль констатувального етапу педагогічного експерименту, засвідчили переважання достатнього рівня розвитку у викладачів складників професійно-педагогічної компетентності: він був діагностований за когнітивним складником у 62,3 % учасників експерименту, у 58,5 % – за функціональним, у 54,8 % – за особистісним. Початковий рівень розвитку виявлено у 19,2 % викладачів за когнітивним складником, у 23, 2 % – за функціональним і в 29,6 % – за особистісним. Оптимальний рівень продемонстрували 18,4 % викладачів за когнітивним складником, 18,3 % – за функціональним і 15,6 % – за особистісним. Тим самим підтверджено доцільність упровадження в практику розробленої та обґрунтованої моделі розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів у системі науково-методичної роботи коледжу;

2) до основних нормативних документів, що регламентують організацію освітнього процесу та науково-методичної роботи коледжу (Статут коледжу, Стратегія і перспективні напрями розвитку освітньої та інноваційної діяльності, Положення про педагогічну та методичну раду, про предметну (циклову) комісію тощо), внесені зміни, що сприяють розвитку внутрішнього професійно-педагогічного середовища та організації індивідуалізованого процесу розвитку професійно-педагогічної компетентності кожного викладача на персонологічних засадах.

На *основному* етапі: 1) на діагностичній основі, на підставі критерію „кваліфікаційного дефіциту” та з урахуванням основних функцій викладача коледжу розроблено й реалізовано індивідуальні програми розвитку досліджуваної компетентності кожного викладача, які містили формулювання мети і очікуваних результатів на основі принципів SMART (S (Specific) – конкретність; M (Measurable) – вимірність; A (Achievable) – досяжність; R (Relevant) – актуальність; T (Time-bound) – обмеженість у часі), план роботи, перелік можливих перешкод і необхідних ресурсів/підтримки для їх подолання, конкретні терміни виконання й форми презентації результатів. Тим самим було реалізовано першу з обґрунтованих організаційно-педагогічних умов розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів у системі науково-методичної роботи коледжу; 2) створено єдину інформаційну базу для викладачів, що містить нормативні вимоги до професійно-педагогічної компетентності, банк педагогічних технологій, методичні матеріали, зразки документації, оперативну інформацію тощо; 3) організовано обговорення проблем розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів у внутрішньому професійно-педагогічному середовищі – на засіданнях педагогічної та методичної рад, методичних об’єднань викладачів тощо („Роль і місце психолого-педагогічних наук у розвитку професійної компетентності викладача”, „Розвиток педагогічної творчості викладача коледжу”, „Психолого-педагогічні аспекти створення іміджу сучасного викладача” та інші); 4) реалізовано групові (лекції, семінари, мозкові штурми, круглі столи, дискусії, тренінги, рольові ігри тощо) та індивідуальні (співбесіди, консультації, наставництво тощо) форми науково-методичної роботи, що сприяють розвитку

професійно-педагогічної компетентності викладачів; 5) організовано моніторинг процесу розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів з подальшим аналізом і корекцією результатів. У такий спосіб було реалізовано другу організаційно-педагогічну умову розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів у системі науково-методичної роботи коледжу.

За результатами діагностики, здійсненої на організаційно-підготовчому етапі, викладачів було об'єднано в умовні чотири групи, кожна з яких має свої потреби в розвитку професійно-педагогічної компетентності: 1) викладачі-початківці (до 5 років стажу педагогічної діяльності) без педагогічної освіти; 2) викладачі-початківці з базовою педагогічною освітою; 3) молоді викладачі (5–10 років педагогічного стажу); 4) досвідчені викладачі (понад 10 років педагогічного стажу). Для кожної з цих груп було розроблено окрему орієнтовну програму розвитку професійно-педагогічної компетентності в системі науково-методичної роботи коледжу.

Зокрема, робота з усіма викладачами-початківцями передбачала їх адаптацію на робочому місці (перший рік роботи), початок формування професійно-педагогічної компетентності: 1) у сенсі напрацювання фахових і педагогічних (дидактичних і методичних) знань і вмінь, досвіду викладацької діяльності, розширення арсеналу сучасних активних та інтерактивних методів навчальної роботи, розвитку професійно значущих якостей особистості – з викладачами без педагогічної освіти; 2) у процесі ознайомлення з особливостями змісту та організаційних форм фахової підготовки студентів і встановлення міждисциплінарних і міжциклових зв'язків дисциплін викладання – з викладачами, які мають педагогічну освіту. Також кожен викладач-початківець отримав наставника з числа досвідчених викладачів.

Ключовим напрямом роботи з молодими викладачами зі стажем педагогічної діяльності 5–10 років був розвиток у них усіх складників професійно-педагогічної компетентності, зокрема в процесі проектної науково-дослідної діяльності в галузі педагогіки (дидактики („Активні форми організації навчально-пізнавальної діяльності студентів", „Створення умов для ефективної мотивації навчальної діяльності студентів" тощо), конкретних методик („Забезпечення міжпредметних зв'язків у викладанні дисциплін" та ін.), теорії виховання („Виховання соціальної відповідальності студентів", „Удосконалення системи громадянського виховання студентів" тощо)), організації роботи творчих майстерень („Упровадження інтерактивних методів навчання", „Розвиток цифрового освітнього середовища коледжу"), розробки кейс-стаді, ментальних карт і мультимедійного супроводу навчального процесу (презентації, відеоролики), участі в обміні професійним досвідом, науково-практичних конференціях тощо.

У роботі з досвідченими викладачами зі стажем педагогічної діяльності понад 10 років перевага віддавалась узагальненню й поширенню їхнього педагогічного досвіду, насамперед у процесі наставництва, а також через публікацію методичних розробок, статей, участі в науково-практичних конференціях різного рівня, проведення відкритих занять, майстер-класів. Особлива увага приділялась залученню досвідчених викладачів до проходження психологічних тренінгів („Розвиток професійно значущих особистісних якостей педагога", „Секрети тайм-менеджменту" тощо), профілактиці професійного вигоряння (тренінг „Регуляція

психоемоційного стану педагога" тощо), а також з розвитку здатності працювати в команді (тренінг „Співтворчий професійний розвиток" тощо).

На *результативному* етапі здійснено діагностику вихідного рівня розвитку складників професійно-педагогічної компетентності викладачів. Вихідна діагностика здійснювалась у групі $Е_1$, як і на організаційно-підготовчому етапі, за участі представників адміністрації коледжу, членів предметних (циклових) комісій та інших колег-викладачів; у групі $Е_2$ – із залученням також студентів і їхніх батьків, чим було забезпечено взаємодію внутрішнього професійно-педагогічного та цілісного освітнього середовищ коледжу, яка становила суть третьої організаційно-педагогічної умови розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів.

Результати педагогічного експерименту засвідчили суттєву позитивну динаміку рівнів розвитку всіх складників професійно-педагогічної компетентності у викладачів експериментальних груп порівняно з контрольними (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка рівнів розвитку складників професійно-педагогічної компетентності викладачів

Шифри груп	Контингент (осіб)	Рівні сформованості					
		початковий		**достатній**		**оптимальний**	
		констатув. етап (%)	контр. етап (%)	констатув. етап (%)	контр. етап (%)	констатув. етап (%)	контр. етап (%)
Когнітивний складник							
$Е_1$	**72**	19,4	8,3	65,3	65,3	15,3	26,4
$Е_2$	**36**	19,4	8,3	63,9	52,8	16,7	38,9
$К_1$	**35**	20,0	20,0	60,0	62,9	20,0	17,1
$К_2$	**40**	17,5	15,0	60,0	60,0	22,5	25,0
Функціональний складник							
$Е_1$	**72**	22,2	6,9	61,1	66,7	16,7	26,4
$Е_2$	**36**	25,0	8,3	58,3	50,0	16,7	41,7
$К_1$	**35**	22,9	20,0	57,1	60,0	20,0	20,0
$К_2$	**40**	22,5	17,5	57,5	57,5	20,0	25,0
Особистісний складник							
$Е_1$	**72**	29,2	8,3	56,9	66,7	13,9	25,0
$Е_2$	**36**	30,6	11,2	55,6	44,4	13,9	44,4
$К_1$	**35**	28,6	20,0	54,3	60,0	17,1	20,0
$К_2$	**40**	30,0	30,0	52,5	50,0	17,5	20,0

З'ясовано, що в експериментальній групі $Е_1$, де перевірялись перша й друга організаційно-педагогічні умови розвитку досліджуваної компетентності – 1) розробка і реалізація індивідуальних програм розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів; 2) створення стимулювального професійно-педагогічного середовища закладу освіти, динаміка рівнів розвитку становить: щодо

когнітивного складника – зменшення на 11,1 % за початковим рівнем, 0 % – за достатнім рівнем (за рахунок переходу однакової кількості викладачів з початкового на достатній і з достатнього на оптимальний рівні), приріст 11,1% за оптимальним рівнем; щодо функціонального складника – зменшення на 15,3 % за початковим рівнем, приріст 5,6 % за достатнім рівнем, приріст 9,7 % за оптимальним рівнем; щодо особистісного складника – зменшення на 20,9 % за початковим рівнем, приріст 9,8 % за достатнім рівнем, і 11,1 % – за оптимальним рівнем.

В експериментальній групі E_2, де в комплексі з першою і другою було впроваджено третю організаційно-педагогічну умову, яка передбачала тісну співпрацю професійно-педагогічного та цілісного освітнього середовища закладу освіти, динаміка виявлена: щодо когнітивного складника – зменшення на 11,1 % для початкового і достатнього рівнів, приріст 22,2 % для оптимального рівня; щодо функціонального складника – зменшення на 16,7% для початкового рівня і на 8,3 % – для достатнього, а також приріст 25,0% для оптимального рівня; щодо особистісного складника – зменшення на 19,4 % для початкового рівня, на 11,2 % – для достатнього і приріст 30,5 % для оптимального рівня.

Усі зрушення в контрольних групах знаходяться в межах статистичної похибки, яка для сукупної вибірки контрольних груп становить 11,2 %.

При узагальненні результатів експериментальної роботи на контрольному етапі за допомогою критерію Пірсона χ^2 було перевірено нульову гіпотезу про те, що розподіл учасників експерименту на групи та категорії є незалежною величиною, тобто немає різниці між рівнями сформованості складників професійно-педагогічної компетентності за кількісними показниками в експериментальних і контрольних групах. Альтернативна гіпотеза: розподіл на категорії залежить від розподілу на групи, тобто є різниця між рівнями сформованості складників досліджуваної компетентності за кількісними показниками в експериментальних і контрольних групах.

Статистична обробка експериментальних даних дала підстави для відхилення нульової і прийняття альтернативної гіпотези та уможливила висновок про те, що рівні розвитку всіх складників професійно-педагогічної компетентності викладачів в експериментальних і контрольних групах на контрольному етапі експерименту різні. При цьому позитивні зміни в групі E_2 є суттєвішими, ніж у групі E_1, що свідчить про дієвість комплексної реалізації усіх трьох організаційно-педагогічних умов розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів у системі науково-методичної роботи коледжу, передбачених розробленою і теоретично обґрунтованою моделлю.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та практичне розв’язання актуальної проблеми вдосконалення професійно-педагогічної компетентності викладачів, що виявляється у визначенні, теоретичному обґрунтуванні й експериментальній перевірці моделі розвитку досліджуваної компетентності в системі науково-методичної роботи коледжу.

1. Уточнено на основі аналізу філософської, психологічної, педагогічної літератури основні етапи розвитку компетентнісного підходу в освіті:

I (1960–70-ті рр.) – уведення в обіг понять „компетентність” і „компетенція”, систематизація різних видів мовної компетентності, виникнення поняття „комунікативна компетентність”;

II (1980-ті рр.) – розширення сфери вживання категорії „компетентність” на царини професіоналізму в управлінні, керівництві, менеджменті, в навчанні спілкуванню, розробка змісту поняття „соціальні компетенції/ компетентності”, виникнення уявлення про компетентність як кінцевий результат навчання, перші спроби побудови власне компетентнісно орієнтованих моделей освіти;

III (1990–2005 рр.) – активна розробка проблеми професійної, зокрема педагогічної компетентності, побудова ієрархії: ключові (життєві, міжпредметні, надпредметні, загальні тощо) компетентності → загальногалузеві, зокрема професійні компетентності → предметні (наприклад, професійно-педагогічні) компетентності;

IV (2006 р. – наш час) – нормативна регуляція та широка реалізація компетентнісного підходу як провідної освітньої парадигми.

Сформульовано, на основі узагальнення численних підходів, визначення поняття „професійно-педагогічна компетентність викладача” й розглянуто її як *інтегративне особистісне утворення, що ґрунтується на професійних і педагогічних знаннях, уміннях, досвіді, професійно значущих особистісних якостях та забезпечує успішність виконання викладацьких функцій у стандартних і нестандартних умовах*. У структурі досліджуваної компетентності виокремлено три структурні складники: когнітивний (фахові та педагогічні знання), функціональний (фахові та педагогічні вміння й досвід) та особистісний (професійно значущі особистісні якості, властивості тощо).

2. З’ясовано, що формування професійно-педагогічної компетентності розпочинається в процесі здобуття педагогічної освіти, становлення відбувається в процесі професійної діяльності, розвиток триває упродовж усього періоду професійної активності викладача в процесі неперервної педагогічної освіти у формальний, неформальний та інформальний спосіб. Науково-методична робота є складовою післядипломної педагогічної освіти і здійснюється на базі закладу освіти в міжкурсовий період.

До особливостей науково-методичної роботи віднесено неперервність, поетапність, повсякденність, можливість наблизити зміст і організаційні форми підвищення кваліфікації до реальних проблем конкретного закладу освіти, диференціювати та індивідуалізувати процес з урахуванням потреб кожного викладача, педагогічного колективу та соціуму в цілому, а також широку реалізацію андрагогічних принципів: пріоритету самостійного навчання; спільної діяльності; опори на досвід того, хто навчається; індивідуалізації, системності, контекстності, елективності, усвідомленості навчання; актуалізації результатів навчання тощо.

3. Науково обґрунтовано модель розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів у системі науково-методичної роботи коледжу, яка містить *нормативно-цільовий* (мета, нормативне та методичне забезпечення), *організаційно-змістовий* (організаційно-підготовчий, основний, результативний етапи і організаційно-педагогічні умови розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів: розробка та реалізація індивідуальних програм розвитку

професійно-педагогічної компетентності викладачів; створення стимулювального професійно-педагогічного середовища коледжу; взаємодія професійно-педагогічного та цілісного освітнього середовищ коледжу), *діагностичний* (складники, критерії, рівні, діагностичні методики для вимірювання розвитку структурних складників досліджуваної компетентності) блоки.

4. Упроваджено розроблену і науково обґрунтовану модель розвитку професійно-предагогічної компетентності викладачів у систему науково-методичної роботи коледжу. На основі аналізу отриманих у ході варіативного педагогічного експерименту даних виявлено, що її реалізація сприяла суттєвим статистично значущим позитивним змінам у рівнях розвитку складників професійно-педагогічної компетентності викладачів.

В експериментальній групі кількість викладачів з початковим і достатнім рівнем розвитку когнітивного складника досліджуваної компетентності зменшилась на 11,1% та 3,7% відповідно за рахунок збільшення кількості викладачів із оптимальним рівнем на 14,8%. У контрольній групі число викладачів із початковим рівнем зменшилось, а з достатнім – збільшилось на 1,4%, з оптимальним рівнем – залишилось без змін. Збільшення числа викладачів з достатнім рівнем розвитку функціонального складника відбулось на рівні 0,9% в експериментальній і 2,7% в контрольній групах; з оптимальним рівнем – на 14,8% в експериментальній і 1,3% в контрольній групі. Щодо особистісного складника досліджуваної компетентності позитивна динаміка за особистісним складником склала 2,8% в експериментальній і 1,3% у контрольній групі; за оптимальним рівнем – 17,6% в експериментальній і 2,7% у контрольній групі.

У роботі з викладачами-початківцями найбільш дієвими формами роботи стали наставництво досвідчених колег, а також активні й інтерактивні методи: семінари, круглі столи, дискусії з актуальних проблем педагогіки вищої школи (для викладачів без педагогічної освіти) та ознайомлення зі специфікою фахової підготовки студентів для встановлення міжпредметних і міжциклових зв’язків у викладанні (для викладачів, які мають педагогічну освіту). Для роботи з викладачами зі стажем педагогічної діяльності 5–10 років найбільш цінним виявилось залучення до групової проектної роботи, яка надавала можливість поглиблювати й розширювати фахові й педагогічні знання, оволодівати вміннями застосовувати новітні методи освітньої діяльності; для досвідчених педагогів зі стажем роботи понад 10 років найважливішу роль відігравало наставництво над молодими колегами, що сприяло узагальненню власного викладацького досвіду, а також проходження психологічних тренінгів для розвитку професійно значущих особистісних якостей і властивостей, профілактики професійного вигоряння, набуття здатності ефективно працювати в команді. Особливим стимулом для учасників групи E_2 стало залучення студентів і їхніх батьків до діагностики розвитку особистісного складника професійно-педагогічної компетентності, чим, зокрема, була забезпечена співпраця професійно-педагогічного та цілісного освітнього середовища закладу вищої освіти I–II рівнів акредитації.

Таким чином, вирішення завдань дослідження зумовило досягнення його мети: науково обґрунтовано та експериментально перевірено модель розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів у системі науково-методичної роботи коледжу.

Виконане дослідження не вичерпує всіх аспектів вирішення проблеми розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів коледжу. До перспективних напрямів подальших досліджень відносимо вивчення потенціалу дистанційної освіти, мережевих технологій, персоналізованого цифрового середовища щодо розвитку досліджуваної компетентності; розробку та апробацію різноманітних форм роботи в контексті наставництва; пошук шляхів поглиблення співпраці стимулювального професійно-педагогічного та цілісного освітнього середовищ коледжу, а також залучення майбутніх працедавців до оцінювання якості освітнього процесу та розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у провідних фахових виданнях України та виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз:

1. Демиденко В. В. Ключевые проблемы создания системы компетентностно ориентированного последипломного педагогического образования. *Проблеми сучасної педагогічної освіти*. Сер.: Педагогіка і психологія / ред. кол.: О. В. Глузман, М. Я. Ігнатенко, В. С. Заслуженюк та ін. Ялта : РВНЗ КГУ, 2013. Вип. 41. Ч. 3. С. 197–201.

2. Деміденко В. В. Середовищний підхід до розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів коледжу. *Засоби навчальної та науково-дослідної роботи*. Харків : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2014. Вип. 42. С. 51–59.

3. Деміденко В. В. Розробка програми розвитку професійно-педагогічної компетентності в системі післядипломної освіти. *Засоби навчальної та науково-дослідної роботи*. Харків : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2014. Вип. 43. С. 68–81. (*Index Copernicus*).

4. Деміденко В. В. Модель розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів у системі науково-методичної роботи коледжу. *Засоби навчальної та науково-дослідної роботи*. Харків : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2015. Вип. 44. – С. 40–50. (*Index Copernicus*).

5. Деміденко В. В. Індивідуалізація і диференціація процесу розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів у системі науково-методичної роботи коледжу. *Засоби навчальної та науково-дослідної роботи.* Харків : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2015. Вип. 45. С. 5–16. (*Index Copernicus*).

6. Деміденко В. В. Діагностика розвитку складників професійно-педагогічної компетентності викладачів коледжу. *Засоби навчальної та науково-дослідної роботи*. Харків : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2017. Вип. 48. С. 35–46. (*Index Copernicus*).

7. Деміденко В. В. Експериментальна перевірка організаційно-педагогічних умов розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів коледжу. *Засоби навчальної та науково-дослідної роботи*. Харків : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2017. Вип. 49. С. 37–48. (*Index Copernicus*).

Опубліковані праці апробаційного характеру:

8. Деміденко В. В. Науково-методична робота коледжу як складова післядипломної освіти педагогічних кадрів. *Педагогіка та психологія: теорія і практика актуальних досліджень* : Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, Україна, 1–2 червня 2012 р.). Львів : Львівська педагогічна спільнота, 2012. С. 102–106.

9. Деміденко В. В. Оцінювання професійної компетентності викладачів автотранспортного коледжу. *Науково-практичні аспекти психології та педагогіки*. Матеріали науково-практичної конференції (м. Харків, Україна, 13–14 липня 2012 р.). Харків : Східноукраїнська організація „Центр педагогічних досліджень", 2012. С. 49–52.

10. Деміденко В. В. Основні категорії проблемного поля компетентнісної безперервної педагогічної освіти. *Международное сотрудничество в образовании в условиях глобализации* Ч. І. Симферополь : ДИАЙПИ, 2013. С. 134–139.

11. Деміденко В. В. К проблеме развития профессионально-педагогической компетентности преподавателя в системе научно-методической работы колледжа. *Актуальные научные исследования в современном мире*. Переяслав-Хмельницкий : [б. и.], 2015. Вып. 3, ч. 1. С. 35–40.

12. Деміденко В. В. Організаційно-педагогічні умови розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів у системі науково-методичної роботи коледжу. *Методологія сучасних наукових досліджень* : зб. наук. праць за результатами XIV Науково-практичної конференції (16–17 листопада 2017 р., м. Харків) / ред. кол.: Андрущенко О. А. (голов. ред.) та ін. Харків : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2017. С. 5–9.

АНОТАЦІЇ

Деміденко В. В. Розвиток професійно-педагогічної компетентності викладачів у системі науково-методичної роботи коледжу. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Державний вищий навчальний заклад „Донбаський державний педагогічний університет". – Слов'янськ, 2018.

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та практичне розв'язання актуальної проблеми вдосконалення професійно-педагогічної компетентності викладачів, що виявляється у розробці, теоретичному обґрунтуванні й експериментальній перевірці моделі розвитку досліджуваної компетентності в системі науково-методичної роботи коледжу. Професійно-педагогічна компетентність розглядається як інтегративне особистісне утворення, що ґрунтується на професійних і педагогічних знаннях, уміннях, досвіді, професійно значущих особистісних якостях та забезпечує успішність виконання викладацьких функцій у стандартних і нестандартних умовах. До структури досліджуваної компетентності віднесено когнітивний, функціональний та особистісний складники, уточнено критерії їх розвитку.

Науково обґрунтовано та експериментально перевірено модель розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів у системі науково-методичної роботи коледжу, яка містить *нормативно-цільовий* (мета, нормативне та методичне забезпечення), *організаційно-змістовий* (етапи (організаційно-підготовчий, основний, результативний) і організаційно-педагогічні умови розвитку когнітивного, функціонального та особистісного складників професійно-педагогічної компетентності викладачів (розробка та реалізація індивідуальних програм розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів; створення стимулювального професійно-педагогічного середовища коледжу; взаємодія професійно-педагогічного та цілісного освітнього середовищ коледжу)), *діагностичний* (критерії, рівні, діагностичні методики для вимірювання розвитку структурних складників досліджуваної компетентності) блоки.

Ключові слова: викладач, компетентність, професійно-педагогічна компетентність викладача, система науково-методичної роботи коледжу, модель розвитку професійно-педагогічної компетентності викладача, міжкурсовий період післядипломної педагогічної освіти, професійно-педагогічне середовище коледжу, цілісне освітнє середовище коледжу, індивідуальна програма розвитку професійно-педагогічної компетентності.

Демиденко В. В. Развитие профессионально-педагогической компетентности преподавателей в системе научно-методической работы колледжа. – Квалификационная научная работа на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Государственное высшее учебное заведение „Донбасский государственный педагогический университет”. – Славянск, 2018.

В диссертации осуществлено теоретическое обобщение и практическое решение актуальной проблемы совершенствования профессионально-педагогической компетентности преподавателей, разработана, теоретически обоснована и экспериментально проверена модель развития исследуемой компетентности в системе научно-методической работы колледжа. Профессионально-педагогическая компетентность рассматривается как интегративное личностное образование, основанное на профессиональных и педагогических знаниях, умениях, опыте, профессионально значимых личностных качествах, которое обеспечивает успешность выполнения преподавательских функций в стандартных и нестандартных условиях. К структуре исследуемой компетентности отнесены когнитивный, функциональный и личностный компоненты, уточнены критерии их развития.

Научно обоснована и экспериментально проверена модель развития профессионально-педагогической компетентности преподавателей в системе научно-методической работы колледжа, которая содержит нормативно-целевой (цель, нормативное и методическое обеспечение), организационно-содержательный (этапы (организационно-подготовительный, основной, результативный) и организационно-педагогические условия развития когнитивного, функционального и личностного компонентов профессионально-педагогической компетентности

преподавателей (разработка и реализация индивидуальных программ развития профессионально-педагогической компетентности преподавателей; создание стимулирующей профессионально-педагогической среды колледжа; взаимодействие профессионально-педагогической и целостной образовательной среды колледжа)), диагностический (критерии, уровни, диагностические методики для измерения развития структурных компонентов исследуемой компетентности) блоки.

Ключевые слова: преподаватель, компетентность, профессионально-педагогическая компетентность преподавателя, система научно-методической роботы колледжа, модель развития профессионально-педагогической компетентности преподавателя, межкурсовой период последипломного педагогического образования, профессионально-педагогическая среда колледжа, целостная образовательная среда колледжа, индивидуальная программа развития профессионально-педагогической компетентности.

Demidenko V. V. Development of teachers professional and pedagogical competence in college scientific and methodical work system. – Qualification scientific work as a manuscript.

Thesis for a Degree Candidate of Pedagogical Sciences, Specialty 13.00.04 – Theory and Methods of Vocational Training. – State Higher Educational Establishment "Donbas State Pedagogical University". – Sloviansk, 2018.

A theoretical attempt to generalize and to practically solve the actual problem of teachers' professional-pedagogical competence improvement has been performed in the thesis which is depicted in the theoretical grounding and experimental trial of the competence research development model in the system of the scientific-methodical work of the college.

There have been specified main stages of the competence approach in education according to the analysis of philosophic, psychological, pedagogical literature:

I (the1960–70s) – introduction of the following terms: "competence" and "competency";

II (the 1980s) – the widening of the use of the "competency" category on the grounds of professionalism, the first attempts to build own competence oriented educational models;

III (the 1990–2005s) – active development of the problem of professional, pedagogical competence in particular, construction of competence hierarchy;

IV (2006 – nowadays) – normative regulation and widespread realization of the competence approach as a relevant educational paradigm.

The "teacher's professional-pedagogical competence" understanding has been stated on the grounds of multiple approaches as well as its *integrative personal generation, which is based on the pedagogical knowledge, experience, professionally important personal qualities, and provides successful completion of teachers' functions in standard and nonstandard conditions.* In the structure of the researched competency there have been pointed out three structural elements: cognitive (professional and pedagogical knowledge), functional (professional and pedagogical skills and experience) and personal (professionally important personal qualities, features and so on).

It has been found that the formation of professional-pedagogical competence begins in the pedagogical education acquisition process, the formation happens in the process of professional activity, the development continues during the whole period of the professional activity of a teacher in the process of post-graduate continuous pedagogical education in the formal, non-formal and informal way. Scientific methodical work is a component part of the post-graduate pedagogical education, and is performed on the grounds of an educational institution in the period between courses.

Continuous, stage, routine and the ability to adapt the content and organisational forms of advanced training for the real problems of a certain educational institutions, differentiate and individualise it taking into account the necessities of a single teacher, pedagogical staff and social medium in general have been referred to the scientific-methodical work specialties.

The model of teachers' professional-pedagogical competence development in the system of scientific-methodical work of the college has been scientifically grounded, the model which contains *regulatory-purposeful* (aim, regulatory and methodical provision), *organisation-content* (stages (organisation-preparatory, main, effective) and organisation-pedagogical conditions of the development of cognitive, functional and personal components of the teachers' professional-pedagogical competence (development and realization of individual growth programmes of teachers' professional-pedagogical competence, creation of encouraging professional-pedagogical environment in the college, interaction between professional and holistic educational environment of the college)), *diagnostic* (criteria, levels, diagnostic methods to measure the development of structural components of the researched competence) blocks.

On the grounds of the quantitative analysis of the data, acquired during the pedagogical experiment, there has been found that the realisation of the developed and scientifically grounded model in the system of the scientific-methodical work of the college has facilitated some essential statistically important positive changes in the levels of teachers' professional-pedagogical competence components.

Key words: teacher, competence, teacher's professional-pedagogical competence, system of scientific-methodical work of the college, teachers' professional-pedagogical competence development model, between course period of post-graduate pedagogical education, encouraging professional-pedagogical environment in the college, holistic educational environment of the college, individual growth programmes of teachers' professional-pedagogical competence.